

Asia: VN/8566/2021

Sosiaali- ja terveystieteiden korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke (SOTEKO)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot loppuraportista

Unifi kiittää mahdollisuudesta lausua loppuraportista. SOTEKO-hankkeelle on asetettu hyvin laajat tavoitteet. Monessa suosituksessa kuitenkin otetaan kantaa yliopistojen autonomiaan ja omaan päätäntävaltaan kuuluviin asioihin. Näitä on mahdollista edistää yliopistojen omana yhteistyönä. Työssä pystyttiin käsittelemään lähinnä sote-alojen peruskoulutukseen liittyviä asioita jatkuvan oppimisen kysymysten jäädessä vähemmälle huomiolle. Työelämässä jo olevien osaamisen päivittämiseen olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota työvoiman veto- ja pitovoiman parantamisen näkökulmasta. Sosiaalityön yliopistokoulutuksen näkökulmasta loppuraporttia voi pitää onnistuneena ja hyvänä. Sote-alan koulutusratkaisut vaikuttavat myös siihen, kuinka houkuttelevana ala koetaan.

Kokonaiskuvaa hankkeen työstä on hankalaa muodostaa, sillä yksittäisiä kysymyksiä on paljon. Tarkemmissa kysymyksissä pyydämme huomioimaan Sosnetin ja yliopistojen antamat lausunnot.

Raportin tarkastelun ulkopuolelle jäävät lääkärit, hammaslääkärit ja psykologit, minkä vuoksi sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuspoliittisten linjausten kokonaisuus jää osittain vajaaksi. Lisäksi kuntoutuksen alan kysymyksiä on käsitelty kokonaan erillisessä hankkeessa.

Selvitystyössä ei myöskään käsitelty yliopistollisessa koulutuksessa olevien terveydenhuoltoalan keskeisten harjoittelujen rahoitusta. Harjoittelujen korvausjärjestelmä on edellytys pitkäjänteiselle ja resurssiviisaalle tavalle tuottaa osaamista ja ammattilaisia työelämään ja nimenomaan julkiselle sektorille. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuskorvauksia koskevan sääntelyn ulkopuolelle on jätetty kokonaan sosiaalihuollon osalta sosiaalityöntekijöiden yliopistokoulutus. Sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaaminen on keskeinen yhteiskunnallinen kysymys.

Kannatamme joustavia opintopolkuja, molempien korkeakoulusektorien vahvuudet tunnistaen. Yliopistojen käynnistämässä valmistelussa tähdätään siihen, että linjaukset koskevat kaikkien ammattikorkeakoulujen myöntämiä tutkintoja. Opetussuunnitelmien yhdenmukaistaminen nykyisestä on seuraava askel, jotta yliopistojen työskentely voi edetä. Tavoitteena on joustavat opintopolut, jonka edellytyksenä on mahdollisimman suuri selkeys ja mahdollisimman keveät siltaopinnot. Esimerkiksi reittiä sosiaalityöntekijäksi pätevoitymiselle olisi mahdollista kehittää. Sosionomeilta on ammattihenkilölakiin ja asiakasturvallisuuteen liittyvistä syistä edelleen kuitenkin edellytettävä täydentäviä opintoja ennen varsinaisiin maisterin tutkintoon sisältyvien opintoihin siirtymistä. Vastaavia täydentäviä opintoja vaaditaan myös muilta aloilta sosiaalityön opintoihin hakeutuvilta, kuten muilta yhteiskuntatieteellisiltä aloilta, humanistilta ja kasvatustieteellisiltä aloilta tulevilta. Työelämän muuttuessa yhä vaativammaksi, on kelpoisuusehdoista syytä pitää kiinni.

SOTE-alojen, mukaan lukien sosiaalityön, aloituspaikkojen ja paikkamääriä tulee suunnitella pitkäjänteisesti. Koulutuslisäykset vain vuodeksi kerrallaan eivät mahdollista yliopistoille toiminnan suunnittelun ja skaalaamisen opiskelijamäärää vastaavaksi ja ovat lyhytnäköistä koulutuspolitiikkaa. Riittävällä rahoituksella on olennainen merkitys koulutuksen laadun varmistamisessa ja sote-alan korkeakoulututkintojen vetovoiman ylläpitämisessä.

Lisäksi on syytä huomioida, että SOTEKO-hankkeessa ei ole käsitelty lainkaan SORA-säädöksiä, jotka myös vaikuttavat koulutuspolkujen muodostumiseen. SORA-säädöksiä sovelletaan tällä hetkellä vain tutkintokoulutukseen, jonka vuoksi mm. käytännön harjoitteluja voidaan potilas- ja asiakasturvallisuussyistä tarjota vain tutkinto-opiskelijoille. SORA-sääntelyyn sisältyy kaikkiaan monia uudistamistarpeita, joita olisi syytä tarkastella.

Korkeakouluharjoittelun korvausmalleja tulisi tarkastella, jotta laatu varmistetaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuskorvauksia koskevan sääntelyn ulkopuolelle on jätetty sosiaalityöntekijöiden ja psykologien yliopistokoulutukset. Nykyisin yliopistot korvaavat nämä kustannukset perusrahoituksestaan.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia sosiaalialan siirtymien sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 1-6)

Sosiaalityön koulutusta koskevien ehdotusten edistäminen on käynnistetty osana yliopistoverkosto Sosnetin yhteistyötä. Raportin esitykset sosiaalialan siirtymien sujuvoittamisen edistämiseksi ovat kannatettavia. Yhtenäisemmät käytännöt edistävät myös opiskelijoiden yhdenvertaisuutta. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut kouluttavat sosiaalialalle kahteen eri ammattiin: ammattikorkeakoulut sosionomeja ja yliopistot sosiaalityöntekijöitä. Tällöin on perusteltua, että tutkintorakenteissa sekä koulutuksen tavoitteissa ja sisällöissä on tunnistettavia eroja, jotka vaikuttavat myös opiskelijoiden koulutuspolkuihin siirryttäessä sosionomista sosiaalityöntekijäksi. Sosnetin koordinaatioyliopistona toimii Lapin yliopisto.

Mitä sosiaalialan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Yliopistot ovat käynnistäneet hankkeen myötä yhteisen valmistelutyön, jossa tähdätään valintaväylien uudistamiseen ja selkeyttämiseen sekä edistämään sosionomien pääsyä suorittamaan maisterin tutkintoa. Työn alla ovat myös opetussuunnitelmien uudistaminen ja sosionomeilta vaadittavien täydentävien opintojen kehittäminen valtakunnallisessa yhteistyössä. Työtä tehdään yliopistojen sisällä ja yliopistojen yhteistyönä osana Sosnet-verkoston toimintaa. Työ vie todennäköisesti useamman vuoden ja tuloksia saadaan siis vasta alkavalla hallituskaudella. Lisäksi Unifi haluaa huomauttaa, että yliopistot ovat järjestämänsä koulutuksen suhteen autonomisia ja että niillä on varsin itsenäinen päätäntävalta. Yhden yhteiskuntatieteellisen koulutusalan valtakunnallista yhdenmukaistamista haastavat erilaiset yliopisto- ja tiedekuntatasoiset linjaukset. Yhdenmukaistamista haastaa se, että yliopistoissa olevat koko taloa koskevat linjaukset ja periaatteet saattavat olla SOTEKO-hankkeessa esitettyjen tavoitteiden vastaisia.

Lisäksi haasteena on se, että ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmien keskinäisten erojen vuoksi yliopistoon tulevilla opiskelijoilla on sosionomiopinnot useista eri ammattikorkeakouluista. Hyväksiluvun linjausten tulisi siksi koskea kaikkien ammattikorkeakoulujen myöntämiä tutkintoja. Haasteena on ammattikorkeakoulujen toisistaan poikkeavat opetussuunnitelmat.

Yksityiskohtainen kommentointi raporttiin sisältyvistä ehdotuksista:

Ehdotus 3: Yliopistot ovat valmiita harkitsemaan ensikertalaisuuskiintiön ja koulutustarjonnan lisäämistä. Yhteistyötä alan työelämän kanssa on tarpeen syventää alan tunnettuuden ja houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Ehdotukset 4 ja 5: Yliopistot tarjoavat myös jatkossa sivuainelaajuisena suoritettavia sosiaalityön perus- ja aineopintoja avoimessa yliopistossa. Sosiaalityön syventäviä opintoja sekä osittain aineopintojen ammatillisiin valmiuksiin kiinnittyviä opintojaksoja tarjotaan kuitenkin vain tutkinto-opiskelijoille mm. asiakasturvallisuuteen ja SORA-säädöksiin liittyvien tekijöiden vuoksi. Kyseiset opintojaksot ovat myös hyvin opetusintensiivisiä ja edellyttävät merkittävää opetusresurssia, eikä avoimen yliopiston opetusta näille opintojaksoille ole siksi mahdollista toteuttaa.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia terveystieteiden koulutuksen siirtyminen sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 7-11)

-

Mitä terveystieteiden siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne ehdotuksista kaksoistutkintojen kehittämiseksi (ehdotukset 12-13)

-

Mitä kaksoistutkintoja koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan vetovoimaa ja harjoittelua koskevista ehdotuksista (ehdotukset 14-35)

Harjoittelujen kehittäminen on tärkeää sote-alojen työvoiman saatavuuden ja alan vetovoiman kannalta. Kehitystyö vaatii yhteistyötä ja aktiivisuutta sekä korkeakouluilta että työelämältä. Harjoittelujen ohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Työelämän sitoutuminen ja riittävä resurssointi ohjaukseen ja harjoitteluun on siksi erittäin tärkeää.

Sosiaalityön yliopistokoulutus, psykologit ja logopedit on jätetty harjoittelukorvauksia koskevan sääntelyn ulkopuolelle samalla, kun mm. lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen sekä sote-alojen ammattikorkeakoulutuksen kustannukset korvataan palvelujärjestelmälle. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin sosiaalityön peruskoulutuksen käytännön opetuksen valtion koulutuskorvauksia koskevan valmistelun käynnistämiseksi.

Mitä vetovoimaa ja harjoittelua koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Osa erikoistumiskouluksista on toteutettu vuosia jatkuvan oppimisen hankerahoituksella (OKM), jolloin koulutus on ollut myös opiskelijoille maksullista. Tällä hetkellä koulutuksen kuluja katetaan ainoastaan opiskelijamaksutuloilla, jotka kattavat vain osan kustannuksista. Kuitenkin osa erikoistumiskoulutuksista on ollut opiskelijalle maksuttomia, kuten erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus. Maksullinen erikoistumiskoulutus aiheuttaa eriarvoisuutta eri alojen erikoistumiskoulutusten osallistujien keskuudessa. Usealle koulutuksen kustannus jää kokonaisuudessaan itse maksettavaksi ja vain osassa tapauksia työnantaja kustantaa henkilön koulutuksen. Tilanne vaatii OKM:n ja STM:n hallinnonalojen yhteistyötä ja systemaattisempaa erikoistumiskoulutuksen rahoitusta.

Näkemyksenne jatkuvaa oppimista koskevista ehdotuksista (ehdotukset 36-42)

Ehdotus 37: Sosiaalihuollon osalta täydennyskoulutusta on tällä hetkellä tarjolla vain vähän ja pistemäisesti. Maksullista täydennyskoulutusta ei ole juuri tarjolla, koska sille ei ole ollut kysyntää. Tarjolla on lähinnä työnantajan järjestämää ja lyhyttä koulutusta, joka kohdentuu tyypillisesti esimerkiksi muuttuvan lainsäädännön vaatiman tietojen päivittämiseen. Riittävä täydennyskoulutus edistää työntekijöiden hyvinvointia ja työhön sitoutumista. Sote-alojen jatkuvaan oppimiseen ja sen rahoituksen korjaamiseen tulee siksi kiinnittää erityistä huomiota.

Ehdotus 39: Tulkintamme mukaan koskee pelkästään ammattikorkeakoulujen toimintaa, joten Unifi ei kommentoi tarkemmin.

Ehdotus 40: Ehdotus pienten osaamiskokonaisuuksien tuottamisesta on kannatettava, koska työelämässä olisi tällaiselle pikaisesti tarvetta. Pienen osaamiskokonaisuuden käsite on kuitenkin vasta määrittymässä ja tarkentumassa. Sen piiriin lukeutuvien koulutusten laajuus voi vaihdella suuresti. Loppuraportin ehdotukselle haasteen asettaa koulutuksen rahoitusperusta, joka ei pienten osaamiskokonaisuuksien osalta ole vielä lainkaan selkeä.

Ehdotus 41: Ehdotus on kannatettava. Digivisio2030-hankkeen aikana tuotettavia ratkaisuja tulee hyödyntää myös täydennyskoulutuksen tuottamisessa.

Ehdotus 42: Ehdotus on kannatettava. Täydennyskoulutuksen rahoituksen vahvistaminen on erityisesti välttämätöntä.

Mitä jatkuvaa oppimista koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämisestä (ehdotukset 43-50)

-

Mitä mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämistä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavia koulutusratkaisuja on tarpeen kehittää. On syytä pohtia mikä on tutkintoon sisältyvää perusosaamista ja mikä puolestaan tutkinnon jälkeisen työkokemuksen ja täydennyskoulutuksen tuottamaa erikoisosaamista. Yliopistoilla on valmiuksia arvioida mahdollisuuksia vahvistaa mielenterveyteen ja riippuvuuksiin liittyviä sisältöjä sosiaalityön koulutuksessa. Psykoterapeuttikoulutuksen kustannuksia tulisi kompensoida yliopistoille, mikäli psykoterapiakoulutusta halutaan laajentaa tai saattaa opiskelijoille maksuttomaksi. Tällä hetkellä psykoterapeuttikoulutusten kustannukset jäävät täysimääräisesti opiskelijan maksettaviksi. Sosiaalialan korkeakoulututkinto tulee jatkossakin huomioida jatkossakin soveltuvana pohjakoulutuksena psykoterapeuttikoulutukseen hakeuduttaessa.

Näkemyksenne sote-uudistusten edellyttämiä osaamistarpeita koskevista ehdotuksista (ehdotukset 51-54 ja luku 7)

-

Ajalin Elina
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry